

Protocol dyslexie

deel uitmakend van het Ondersteuningsprofiel.
Onderkenning en handelingsafspraken,

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Onderkenning van lees- en spellingproblemen	2
4. Begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen	5
Dyslexiedossier	7
Afgeven van een dyslexieverklaring	8
6. Mogelijkheden voor compenserende en dispenserende maatregelen	8
7. Communicatie met ouders.....	9
Rol van de ouders bij lezen.....	9
Rol van de ouders bij spelling	9
8. Overgang PO-VO	10
9. Bijlagen	10
Kleuterbouw.....	11
Groep 3 t/m 8.....	12
.....	14
Observatielijst	14
Rijmen.....	14
.....	15
Observatielijst	15
Auditieve analyse	15
.....	16
Observatielijst	16
Auditieve synthese	16
.....	17
Observatielijst	17
Auditief geheugen.....	17

1. Inleiding

Het is heel belangrijk vroegtijdig alert te zijn op het signaleren en begeleiden van leerlingen met lees- en spellingproblemen. De eerste tekenen zijn vaak bij de kleuters al zichtbaar. Toch moeten we heel voorzichtig zijn met het benoemen van de mogelijke dyslexie richting ouders omdat de problemen ook een heel andere oorzaak kunnen hebben. Ouders kunnen mogelijk 'dyslexie' aangrijpen als excuus i.p.v. signaal om extra leesoefening/voorlezen aan te bieden aan het kind.

Als definitie van dyslexie hanteren we de definitie van de gezondheidsraad:

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen bij het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van de woordidentificatie bij het lezen en/of spellen.

Er is dus bij dyslexie altijd sprake van:

- Een ernstige lees- en/of spellingsachterstand
- Een hardnekkig didactisch resistent probleem
- Trage/onnauwkeurige woordidentificatie

Lees- en spellingproblemen doen zich voor bij tien procent van onze leerlingen. Om de hardnekkigheid van de lees- en spellingsproblemen vast te kunnen stellen, moet zijn aangetoond dat, na een periode van intensieve en planmatig opgezette begeleiding het automatiseringsprobleem zich onverlet blijft voordoen (intensieve training volgens het protocol 'Leesproblemen en Dyslexie, uitgegeven voor groep 1 en 2, 3, 4 en 5-8', deze staan NIET in de Orthotheek maar op het bureau van de IB'er).

De lees- en/of spellingsprestaties van leerlingen met dyslexie behoren bij herhaling tot de zwakste 3 à 4 procent op landelijk genormeerde toetsen zoals de Drie-Minuten-Toets en de spellingtoets (PI-dictee).

In dit protocol wordt beschreven hoe op de 'De Otterkolken' wordt gewerkt aan het voorkomen, onderkennen en aanpakken van lees- en spellingproblemen. Dit protocol maakt onderdeel uit van het ondersteuningsplan van 'de Otterkolken'.

Belangrijk is hierbij om het ABCDE principe te hanteren.

Dat wil zeggen: **A**ccepteren, **B**egrijpen, **C**ompenseren, **D**ispenseren en **E**xtra leerhulp.

- **A**ccepteren dat het kind problemen heeft als gevolg van dyslexie.
- **B**egrijpen welke problemen door dyslexie ontstaan.
- **C**ompenseren door bewust gebruik te leren maken van sterke kanten.
- **D**ispenseren; werk veranderen, hoeveelheid/tijd aanpassen, vrijstellen.
- **E**xtra leerhulp, wanneer nodig toegepast.

2. Onderkenning van lees- en spellingproblemen

Signalering

De signalering voor lezen en spellen is uitgewerkt in het landelijk verplicht gestelde 'Leesproblemen en Dyslexie, uitgegeven voor groep 1 en 2, 3, 4 en 5 t/m 8').

Ernstige achterstanden in het leren lezen en spellen kunnen worden voorkomen, dan wel worden teruggedrongen door hiaten in de ontwikkeling in een zo vroeg mogelijk stadium in het lees en spellingonderwijs te onderkennen en aan te pakken.

Taalontwikkeling en werken aan tussendoelen beginnende geletterdheid hebben een belangrijke plaats gekregen in het beredeneerd onderwijsaanbod van groep 1 en 2. Het aansluiten bij de naaste ontwikkeling van het kind en vroegtijdig samenwerken met ouders zijn goede interventies gebleken. Rijping van de hersenen kun je stimuleren maar is sterk afhankelijk van de uitdaging in de voorschoolse periode.

Bij alle leerlingen wordt tenminste éénmaal in groep 1 en tweemaal in groep 2 de *Cito Taal voor kleuters* afgenomen en itemscore ingevoerd in Esis. Daarnaast worden observatielijsten gebruikt in groep 2 (zie bijlagen) en wordt de letterkennis gescreend en verwerkt in het groepsplan Taal van groep 2.

Overzicht signaleringsmiddelen per groep

Groep	Instrument	Risicoscore lees-/spellingproblemen
1-2	Taaltoets voor kleuters. Observatielijst auditieve analyse Observatielijst auditieve synthese Observatielijst Rijn Observatielijst Letterkennis	De TVK wordt itemscore ingevoerd in Esis. De observatielijsten worden minimaal 2 x in groep 2 ingevuld voor de tussentijdse groepsplanevaluatie.
3	<i>meetmoment 1:</i> Herfstsignalering <i>meetmoment 2:</i> Winter-/voorjaarssignalering Cito 3-minutentoets <i>Meetmoment 3:</i> Cito 3-minutentoets Ciito spellen Spellingtoetsen Veilig Leren Lezen	twee of meer onderdelen onvoldoende twee of meer onderdelen onvoldoende Letterkennis: alles beheerst D/E score Normering VLL
4	<i>Meetmoment 1:</i> DMT/ LOVS Spelling E3 <i>Meetmoment 2:</i> DMT/Leestempo Cito LOVS Spelling M4 Cito begrijpend lezen M4 <i>Meetmoment 3:</i> DMT/ LOVS Spelling E4 Cito begrijpend lezen E4	D/E score op de toetsen. Alertheid op discrepantie met rekenen. Kinderen die D/E op toets DMT hebben gehaald worden dus 4x per schooljaar DMT getoetst!
5-8	<i>Alle meetmomenten zie toetskalender:</i> DMT/AVI Leestempo Cito Toets spellen Cito Begrijpend Lezen (Cito)	D/E score

Doelen voortgezet technisch lezen			
Groep	Meetmoment	Gemiddelde lezers (AVI-beheersingsniveau)	Dyslectische leerlingen (hoogste AVI- instructieniveau)
4	Midden afname	M4	E3
	Eind afname	E4	M4
5	Midden afname	M5	E4
	Eind afname	E5	M5
6	Midden afname	M6	E5
	Eind afname	E6	M6
7	Midden afname	M7	E6
	Eind afname	E7	M7
8	Midden afname	AVI-plus	E7
	Eind afname	AVI-Plus	AVI-plus

Verdere procedure:

- de signaleringen worden afgenomen door de groepsleraren;
- de resultaten worden geregistreerd in Esis bij leerlingdossier;
- leerlingen die onvoldoende scores op de checklist/toetsen (zie minimumdoelen) worden besproken met de IB'er;
- de groepsleerkracht stelt voor deze leerlingen een plan van handelen op en verwerkt dit in het groepsplan;
- de groepsleerkracht is verantwoordelijk voor de evaluatie;
- de groepsleerkracht bespreekt aan het einde van het schooljaar de leerlingen en extra geboden ondersteuning tijdens de laatste interventieperiode met de leerkracht van de volgende groep.

3. Diagnose bij lees- en spellingproblemen

Indien uit de analyse van de signaleringgegevens niet duidelijk is wat de aard van het lees-/spellingprobleem is, worden de methodegebonden toetsen geanalyseerd (groep 3-8). Indien dit geen duidelijkheid geeft, of bij de evaluatie van extra intensieve training volgens de richtlijnen van het naslagwerk 'Protocol Leesproblemen en Dyslexie' blijkt dat het effect van de extra begeleiding gering is, kan besloten worden tot verder diagnostisch onderzoek. De door de groepsleerkracht verzamelde data over de gepleegde interventies op zorgniveau 3 over een periode van 20 weken (met een toetsmoment aan de start, in het midden en aan het eind van de periode ter evaluatie) zijn nodig om het stellen van een diagnose mogelijk te maken.

Dit onderzoek kan uitgevoerd worden door:

- de IB'er
- externen: bij 'De Otterkolken' wordt bij vermoedens van ernstige enkelvoudige dyslexie de expertise van ONL (onderwijszorg Nederland) aangevraagd.

Middelen die op school aanwezig zijn voor verdere diagnose van lees- en spellingproblemen:

- FIK-2
- Diagnostiek van technisch lezen en aanvankelijk spellen (Struiksmā en van der Lei).

FIK-2 gaat uit van vijf aandachtspunten

1. Fonologische verwerkingsproblemen

- moeite met analyseren en synthetiseren van woorden uit de spreektaal in de juiste klanken (hakken en plakken).
- moeite met het omzetten van letters en letterclusters (in woorden) in de juiste klanken (lezen).
- moeite met het vasthouden van klanken (in woorden).

2. *Algemene Intelligentie.*
3. *Verworven kennis.*
4. *Toepassen van kennis*
5. *Werkhouding*

Deze vijf aandachtsgebieden zijn van belang bij een vroegtijdige signalering, een handelingsgerichte diagnose en specifieke aanpassingen in de didactiek.

FIK-2 bestaat uit de volgende onderdelen:

- Instaponderzoek.
- Deel 1: voor groep 2.
- Deel 2: aanvankelijk lezen/ groep 3.
- Deel 3: Vanaf groep 4.
- Deel 4: Groep 7 en 8/voortgezet onderwijs

We spreken pas van mogelijke dyslexie als:

- de leerling een ernstige achterstand heeft met lezen en/of spellen (E-scores op Cito toetsen)
- een half jaar intensieve hulp (minimaal 3x per week 20 minuten) nauwelijks of geen effect heeft (blijft ernstige achterstand)
- interventie bij lezen bestaat uit lezen middels Connect (t/m groep 4) of Ralfi (vanaf groep 5); bij spellen uit verlengde instructie op spellen (minimaal 3x per week).

Indien het vermoeden van dyslexie bestaat zal dit met ouders besproken worden nadat overleg met de lb-er heeft plaatsgevonden.

Indien de leerling in aanmerking komt (ernstige enkelvoudige dyslexie) voor aanmelding bij ONL zullen ouders in de aanvraag betrokken worden.

4. Begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen

De begeleiding van de kinderen met lees- en spellingsproblemen maakt onderdeel uit van de zorgstructuur binnen de groep en zal dus ook grotendeels binnen die groep door de groepsleerkracht plaatsvinden. De begeleiding vindt plaats met de reguliere lesmethoden aangevuld met begeleidingstechnieken die zijn afgestemd op de problematiek van het kind. Indien er sprake is van een dussdanige spellingachterstand dat de spellingleerstof van het betreffende jaar op een te hoog niveau ligt zal de leerstof op een lager niveau worden aangeboden.

Indien de begeleiding binnen de groep onvoldoende oplevert of organisatorisch niet haalbaar is, wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn voor begeleiding buiten de klas.

Inzet Software wordt steeds vernieuwd en als zodanig niet op deze plaats benoemd.

We houden het Continuüm van zorg aan zoals die ook is beschreven en verder uitgewerkt in de 4 delen van het 'Protocol Leesproblemen en Dyslexie'

Continuüm van zorg:

Volgens het 'Protocol Leesproblemen en Dyslexie'

Zorgniveau	Onderwijs-continuüm	Continuüm van zorg	Wie?	Hulp op dit niveau
Niveau 1	Basis-arrangement	Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband 1 Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement 2 Juist gebruik van effectieve methodes voor lezen en spellen 3 Gebruik leerlingvolgsysteem	Groeps-leerkracht	Goed lees- en spellingonderwijs met aandacht voor verschillen in leerbehoeften
Niveau 2	Intensief arrangement	Extra zorg in de groepssituatie door uitbreiding van instructie- en oefentijd 4 Vaststellen van potentiële uitvallers en aanpak binnen de klas	Groeps-leerkracht	Intensivering van lees- en/of spellingonderwijs door uitbreiding van instructie- en oefentijd
Niveau 3	Zeер intensief arrangement	Specifieke interventies ondersteund en/of uitgevoerd door de zorgspecialist in de school 5 Vaststellen leerlingen met ernstige lees- en/of spellingproblemen en instructie individueel of in kleine groepjes 6 Vaststellen van achterstand en hardnekkigheid: vermoeden dyslexie	Groeps-leerkracht en/of leesspecialist	Verdere intensivering van het lees- en/of spellingonderwijs door inzet van specifieke interventies
Niveau 4	Zeер intensief arrangement + zorg	Diagnostiek en behandeling in zorginstituut 7 Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek) 8 Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	Externe behandelaar	Externe behandeling

5. Dyslexieverklaring

We spreken niet van dyslexie tot, volgens de officiële criteria door een GZ-psycholoog/orthopedagoog, is vastgesteld dat er sprake is van dyslexie. In alle gevallen van lees-/spellingproblemen immers wordt de leerling extra begeleid. De inhoud van de begeleiding is niet anders, hoogstens de intensiteit.

Wel kunnen we aangeven dat er kenmerken van dyslexie zijn, als:

- De leerling specifieke problemen heeft met lezen en/of spellen (rekenen en lees-/taalbegrip zijn voldoende);
- Er vanaf het begin van het leesproces ernstige automatiseringsproblemen zijn geweest (E-score op DMT/SVS toets in groep 3 en 4);
- Er aantoonbaar intensief met de leerling is gewerkt, maar het effect gering is; (Intensief = gedurende een half jaar viermaal per week een half uur)
- Er in groep 2 in de checklist protocol leesproblemen en dyslexie signalen zijn die wijzen op *risico* voor dyslexie.

In het 10-minutengesprek bespreken we de gesignaleerde problemen met de ouders en spreken we alleen over *kenmerken van dyslexie*. We vragen na of er sprake is van dyslexie in de familie. Indien er sprake is van familiale aanleg noteren we dit in het leerlingdossier (Esis).

Een dyslexieonderzoek bestaat uit:

- **Onderkennende diagnose**

Het vaardigheidsniveau van het lezen en/of spellen ligt significant onder dat van leeftijdgenoten. Er is sprake van een *significante achterstand* wanneer een leerling op een genormeerde toets voor technisch lezen en/of spellen behoort tot de tien procent zwakst scorende in zijn groep. Dit betekent in de praktijk een E score op de DMT/Leestechiek en Leestempo en/of op de Cito toets Spellens.

Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening. *Didactische resistentie* kan pas worden aangetoond wanneer de leerling gedurende minstens een half jaar ten minste drie/vier keer per week 30 minuten extra instructie en oefening in technisch lezen en/of spellen heeft ontvangen van zijn leerkracht en/of RT'er op school. De school levert, indien gevraagd, de gegevens van het leerlingvolgsysteem aan bij de instelling die het dyslexieonderzoek uitvoert.

- **Verklarende diagnose**

Het betreft een vijftal criteria:

- Stemt de beheersing van lezen en spellen op woordniveau niet overeen met algemeen *cognitief functioneren* van het kind?
- Beïnvloedt de *werkstijl* van het kind het aanpakgedrag van het kind met betrekking tot lezen en spellen?
- Is er sprake van tekorten in de *fonologische verwerking*? (onvoldoende of zeer lage score op auditieve synthese/analyse, klankonderscheiding, auditieve synthese in klankgroepen)
- Is er sprake van tekorten in de *klank-tekenkoppeling*?
- Is er sprake van tekorten in de *snelheid van de verwerking van talige informatie*, in het bijzonder te aanzien van symbolen (cijfers en letters)?

Indien ouders in aanmerking willen komen voor vergoeding van het onderzoek en eventuele behandeling van de ziektekostenverzekeraar, mag er geen sprake zijn van comorbiditeit. Dit betekent dat er geen andere problemen zijn die de oorzaak kunnen zijn van de lees- en spellingproblemen (bv ADHD).

- **Handelingsgerichte/indicerende diagnose**

Voor de mate en de ernst van de onderwijsbelemmering die de leerling ondervindt zijn bepalend voor de indicatie tot behandeling.

Dyslexie kan samengaan met andere leerstoornissen in andere vaardigheden (bijvoorbeeld rekenen, communicatie vaardigheden, specifieke taalstoornissen). Dyslexie kan samengaan met meer algemene stoornissen (beperkte intelligentie, zintuiglijke stoornis, ADHD).

Dyslexie kan gepaard gaan met problemen in het psychosociale functioneren.

Dyslexiedossier

Voor kinderen met lees- en spellingproblemen wordt een dyslexiedossier bijgehouden. Hierin worden alle gegevens verzameld rondom de lees- en spellingontwikkeling van het kind. Aan het eind van ieder schooljaar wordt door de leerkracht een eindevaluatie gemaakt van de interventies die zijn gedaan. Op 'De Otterkolken' volstaat het als dit in het groepsplan is opgenomen en wordt meegenomen in zowel de digitale als mondelinge groepsoverdracht. Daarnaast zijn de oudergesprekken en notities, anders dan evaluaties, opgenomen in het leerlingdossier in Esis.

Gedocumenteerd zijn dus:

- Toetsgegevens
- Eventueel verrichte diagnostische onderzoeken
- Beschrijving lees/spellingsprobleem
- Bijkomende factoren
- Ondernomen interventies en beschrijving effect
- Didactische aanwijzingen voor het volgend schooljaar

Afgeven van een dyslexieverklaring

De basisschool stemt de begeleiding van kinderen af op de mogelijkheden van het kind. Een dyslexieverklaring is daarbij niet nodig of direct van belang voor de aanpak van de lees- en/of spellingproblemen.

De basisschool verricht diagnostisch onderzoek, stemt de begeleiding daarop af en houdt het leerlingdossier/dyslexiedossier bij. Indien het vermoeden bestaat van dyslexie, met inachtneming van de criteria van de Gezondheidsraad, zal dit met de ouders worden besproken.

Een dyslexieverklaring mag alleen worden afgegeven door functionarissen die een academische graad hebben in de klinische (kinder- of jeugd-)psychologie of orthopedagogiek, alsmede een erkende bekwaamheidsregistratie in de psychodiagnostiek, minimaal op het niveau van de BIG registratie Gezondheidszorgpsycholoog (GZ psycholoog).

De dyslexieverklaring heeft een onbeperkte geldigheidsduur. Het kan echter wenselijk zijn om bepaalde onderdelen van de verklaring na verloop van tijd aan te passen aan de dan geldende omstandigheden met het oog op veranderingen in aanpak of faciliteiten.

Een dyslexieverklaring wordt afgegeven voor lezen en/of spellen.

Indien ouders een officiële dyslexieverklaring gewenst vinden zijn er twee mogelijkheden:

- Ouders laten onderzoek verrichten vergoed door de gemeente (bijvoorbeeld bij ONL of Ilse Welp).
De school draagt zorg voor een leerling-/dyslexiedossier.
- Ouders laten op eigen kosten onderzoek verrichten bij een particulier bureau. De school draagt zorg voor een leerling-/dyslexiedossier.

6. Mogelijkheden voor compenserende en dispenserende maatregelen

Leerlingen met ernstige leesproblemen hebben veelal moeite met de teksten in de begrijpende leesmethode en de zaakvakken. Bij deze leerlingen wordt nagegaan welke hulp zij nodig hebben en welke faciliterende maatregelen genomen moeten worden.

Mogelijke maatregelen bij lezen

- Moeilijke woorden mogen worden voorgelezen door een leesmaatje.
- Leerlingen met dyslexie krijgen geen onvoorbereide leesbeurten.
- Er wordt bij toetsing gelezen *zonder* tijdsdruk.
- Indien teksten/toetsen ingesproken beschikbaar zijn mag daarvan gebruik worden gemaakt.
- Leerlingen met dyslexie krijgen voldoende leestijd.
- Zaakvakteksten mogen thuis worden voorbereid.
- Biebboeken kunnen op moeilijkheidsgraad worden gekozen door het makkelijk lezen symbool en een avi codering.
- Leestaken worden verlicht (minder pagina's).
- Leesteksten worden vergroot.
- Aangepaste afname Cito Entree- en Eindtoets (zie www.Cito.nl)

Mogelijke maatregelen bij spelling

- Spelfouten worden gedifferentieerd beoordeeld.
- De leerling mag alle hulpmiddelen gebruiken die leiden tot minder spelfouten zoals woordenboek, regelkaart, tekstverwerker.
- Bij bepaalde vakonderdelen, zoals bijv. topografie en Engels worden spelfouten niet in de beoordeling meegenomen.
- Schrijftaken worden verlicht. (bv minder pagina's)
- Aanbieden van een minimumprogramma (dispensatie).
- Opbouwen van een spellingspiekschrift (naslagboek van beheerste regels)

7. Communicatie met ouders

Als er sprake is van hardnekkige lees- en spellingproblemen bespreken we graag met ouders hoe we hun kind het best kunnen begeleiden. In het geval van ernstige lees-/spellingproblemen hebben we het vertrouwen en de medewerking van ouders nodig om tot goede resultaten te kunnen komen.

Daarbij is voor ons niet alleen het lees- en spellingniveau van belang, maar ook het sociaal-emotioneel functioneren van de leerling.

Wij houden ons aan de criteria voor het vaststellen van ernstige lees- en spellingproblemen/dyslexie (Expertise Centrum Nederland).

Rol van de ouders bij lezen

Hulp van de ouders heeft alleen zin als zij een actieve rol willen spelen bij het verbeteren van de leesontwikkeling van hun kind. Het gaat daarbij om kwaliteit en de regelmaat van hun inzet. Vier keer per week een kwartier de volle aandacht is effectiever dan één keer per week een uur.

De begeleiding op school en thuis moet in elkaars verlengde liggen. De leerkracht geeft op school instructie op het niveau dat het kind net aankan en ouders ondersteunen het beheersingsniveau.

Voorwaarde is dat de relatie tussen ouders en kind ontspannen is zodat het leesplezier van het kind voorop blijft staan. In een oudergesprek kunnen ouders tips krijgen over de keuze van leesmateriaal, samen lezen, verbeteren van fouten enz. De nieuwsbrief 'De Otterbode' speelt hierbij ook een rol als informatiebron voor ouders.

Rol van de ouders bij spelling

Het thuis oefenen vindt plaats ter ondersteuning van het oefenen op school. Het thuis oefenen kan betere resultaten opleveren als ouders tips krijgen over hoe ze het dictee met hun kind kunnen oefenen.

Ouders zijn vaak terecht bezorgd over de vorderingen van hun kind. Ze kunnen veel doen om de positieve leerhouding, het leesplezier en de emotionele ontwikkeling te bevorderen.

De leerkracht brengt regelmatig de ouders op de hoogte van de vorderingen van het kind en geeft hen ondersteunende adviezen voor de thuissituatie.

Te denken valt aan de volgende adviezen:

- Veel voorlezen.
- Kind stimuleren te vertellen over gebeurtenissen.
- Rustig en duidelijk praten.
- Fouten in zinsbouw en uitspraak verbeteren door de zin goed te herhalen, zonder de fout daadwerkelijk te benoemen.
- Abstracte begrippen als dagen, maanden, kleuren, links/rechts oefenen.
- Regelmatig praten over hoe het op school gaat.

- Benadrukken wat het kind goed kan.
- Helpen bij het huiswerk: verdelen in stappen.
- Rustige omgeving scheppen.
- Eventuele problemen met de leerkracht bespreken.
- Verwachten dat vooruitgang gestaag gaat door veel oefenen.
- Verwachten dat kleine foutjes gemaakt blijven worden (de/het/een).
- Moeilijke woorden bespreken, om zo de woordenschat te vergroten.
- Fouten in spontane geschreven taal niet aanrekenen.
- Boodschappen laten doen en zelf laten betalen.
- Spelenderwijs aan de slag met lezen en spellen.
- Kaartlezen op vakantie / in de auto.

8. Overgang PO-VO

De gesignaleerde lees- en/of spellingproblemen en gegeven begeleiding moeten tijdig (uiterlijk eind groep 7) en duidelijk met ouders besproken worden, zodat ouders hier rekening mee kunnen houden bij de keuze van school/type van voortgezet onderwijs.

Tevens dient de school voor voortgezet onderwijs (via zgn. 'koude' en 'warme' overdracht) tijdig en afdoende te worden geïnformeerd zodat de kinderen zo ononderbroken mogelijk begeleid kunnen worden bij hun verdere lees- en/of spellingontwikkeling.

Bij leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen geeft de leerkracht extra informatie met betrekking tot:

Heeft de leerling wel/geen dyslexieverklaring?

Welke lees- en/of spellingproblemen zijn gesignaleerd?

Welke aanpassingen met betrekking tot het aanbod en verwerking van het lezen en/of spellen hebben er in het BaO plaatsgevonden? (o.a. aanpassingen aan programma, extra hulp, hulpmiddelen, huiswerk, inzet ouders, compenserende/dispenserende maatregelen)?

Wat waren de resultaten van deze aanpassingen?

Wat is het huidige lees- en spellingniveau?

Sociaal-emotioneel functioneren van de leerling.

9. Bijlagen

Het protocol bevat als bijlagen de inventarisatielijsten dyslexie voor de kleuterbouw, groep 3 t/m 8 en de 4 observatielijsten voor de groepen 1/2.

Inventarisatielijst risicoleerling Leesproblemen en/of dyslexie Kleuterbouw	
Naam leerling: Leerkracht: Groep:	Datum:

Ontwikkeling jonge kind	ja	?	nee
Moeite met leren en onthouden van begrippen(links/rechts, kleuren, dagen van de week			
Moeite met onthouden van de namen van de kinderen			
Moeite met het onthouden van versjes en liedjes			
Moeite met zinsbouw			
Moeite met het verbuigen van werkwoorden			
Moeite zich te blijven concentreren op fonologische verwerkingstaken			

Fonologische verwerking	ja	?	nee
Moeite met het onthouden en correct nazeggen van zinnen			
Moeite met begrijpen van ingewikkelde zinnen en samengestelde opdrachten			
Moeite met het onder woorden brengen van gedachten			
Last van woordvindingsproblemen			
Weinig gevoeligheid voor rijm			
Moeite met klanken in woorden op de juiste klankpositie plaatsen (toevoegingen, weglatingen, vervangingen)			
Moeite om kleine verschillen tussen klanken snel te signaleren			
Auditieve discriminatie komt niet op gang (ui-eu)			
Auditieve synthese van samenstellingen komt niet op gang (bos-bes)			
Kan niet manipuleren met klanken (wat hoor je vooraan bij zee, wat houdt je over als je bij bos -b- weglaat)			

Bijzondere factoren	ja	?	nee
Ouders hebben zelf dyslexie of hardnekkige lees-, spellingproblemen			
Dyslexie of hardnekkige lees-, spellingproblemen bij broertjes /zusjes of in de directe familie			
Concentratie en werkhoudingproblemen in het algemeen			
Leerling was aan het begin van groep 3 onvoldoende aan lezen toe			
Leerling heeft problemen op het gebied van de fijne motoriek			
Er is sprake van spraaktaal - ontwikkelingsproblemen			
Nederlands als tweede taal			
Er is sprake van emotionele problematiek, niet veroorzaakt door lees - spellingproblemen			
Er is meer dan een schoolwisseling geweest			
Zintuiglijke problemen			

Inventarisatielijst dyslexie Groep 3 t/m 8	
Naam leerling : Leerkracht :	Datum : Groep :

Ontwikkeling jonge kind	Ja	?	N
Moeite met leren en onthouden van begrippen (links/rechts, kleuren dagen van de week)			
Moeite met onthouden van namen van kinderen			
Moeite met het leren en onthouden van versjes en liedjes			
Moeite met zinsbouw			
Moeite met verbuigen van werkwoorden			
Moeite zicht te blijven concentreren op fonologische verwerkingstaken			

Fonologische verwerking:	Ja	?	N
Moeite met het correct nazeggen en onthouden van zinnen			
Moeite met het begrijpen van ingewikkelde zinnen en samengestelde opdrachten			
Moeite met het onder woorden brengen van gedachten			
Heeft last van woordvindingsproblemen			
Weinig gevoeligheid voor rijm			
Moeite met klanken in woorden op de juiste klankpositie plaatsen (weglatingen, toevoegingen, vervangingen)			
Moeite om kleine verschillen tussen klanken snel te signaleren			
Auditieve discriminatie komt niet op gang (ui – eu)			
Auditieve synthese van samenstellingen komt niet op gang (bos – bes)			
Kan niet manipuleren met klanken(wat hoor je vooraan bij zee, wat houd je over als je bij bos b weglaat			

Lezen en spellen :	Ja	?	N
Laag tempo bij stillezen			
Aanleren van de letters heeft langer geduurd dan normaal			
Tijdens het lezen moeite met letters die apart wel herkend worden			
Te sterk radend of spellend lezen			
Woorden die vaker voorkomen worden steeds weer fout gelezen			
Spelfouten in gemakkelijke woorden			
Steeds opnieuw de aanpak van een spellingprobleem vergeten			
Verwarring van letters en klanken die veel op elkaar lijken			

Automatisering en geheugen	Ja	?	N
Moeite met het onthouden van namen, plaatsen , jaartallen			
Verminderde prestaties ondertijdsdruk			
Moeite om aanwezige kennis snel op te roepen			
Moeite met het geautomatiseerd toepassen van kennis			
Schijnbaar beheerste vaardigheden / kennis zijn na verloop weer onvoldoende (kennis beklijft slecht)			
Automatiseringsproblemen bij het rekenen			
Moeite met hoofdrekenen			
Moeite met topografie			

Motivatie, beleving en werkhouding	Ja	?	N
Verminderde motivatie voor lezen en spellen			
Gevoelens van onzekerheid tijdens het lezen en spellen			
Leerling houdt niet van lezen			
Moeite met geconcentreerd lezen en spellen			

Bijzondere factoren	Ja	?	N
Ouders hebben zelf dyslexie of hardnekkige lees- , spellingproblemen			
Dyslexie of hardnekkige lees- , spellingproblemen bij broertjes of zusje in de directe familie			
Concentratie en werkhoudingproblemen in het algemeen			
Leerling was aan het begin van groep 3 onvoldoende aan lezen toe			
Leerling heeft problemen op het gebied van de fijne motoriek			
Er is sprake van spraaktaal - ontwikkelingsproblemen			
Nederlands als tweede taal			
Er is sprake van emotionele problematiek, niet veroorzaakt door lees- , spellingproblemen			
Er is meer dan een schoolwisseling geweest			
Zintuiglijke problemen			

Inschatting intelligentie	Ja	?	N
Leerling is slim in het bedenken van oplossingen voor problemen			
Leerling heeft vlot begrip van instructies			
Leerling heeft inzicht in oorzaak gevolgrelaties			
Leerling heeft een reëel beeld van eigen kunnen			
Leerling kan het geleerde in andere situaties toepassen			
Leerling begrijpt mondelinge verhalen			
Leerling heeft brede belangstelling			
Leerling heeft voldoende zicht in sociale relaties			
De taalontwikkeling is voldoende			
De algemene ontwikkeling is voldoende			
Leerling gebruikt compensatiestrategieën (ezelsbruggetjes, visuele ondersteuning, woord vervangen door een betekenisvol woord)			
Leerling heeft gevoel voor humor en begrijpt dubbele betekenissen			

Leergebieden	Toets	Groep	DLE / Vaardigheidsscore	Niveau
Lezen				
Spellen				
Rekenen				
Begrijpend lezen				
Wereldoriëntatie				

Observatielijst

Rijmen

	huis	boom	Kip	poes	tol	pak	raam	net	meel	mug
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										
8.										
9.										
10.										
11.										
12.										
13.										
14.										
15.										
16.										
17.										
18.										
19.										
20.										
21.										
22.										
23.										
24.										
25.										
26.										
27.										
28.										
29.										
30.										
31.										
32.										

Observatielijst

Auditieve analyse

	mama	soep	loop	kop	neus	rood	geel	lamp	boom	fiets
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										
8.										
9.										
10.										
11.										
12.										
13.										
14.										
15.										
16.										
17.										
18.										
19.										
20.										
21.										
22.										
23.										
24.										
25.										
26.										
27.										
28.										
29.										
30.										

 Observatielijst Auditieve synthese	mama	soep	loop	kop	neus	rood	geel	lamp	boom	fiets
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										
8.										
9.										
10.										
11.										
12.										
13.										
14.										
15.										
16.										
17.										
18.										
19.										
20.										
21.										
22.										
23.										
24.										
25.										
26.										
27.										
28.										
29.										
30.										
31.										
32.										

 Observatielijst Auditief geheugen	Knor-knar-knir-knip	Poel-poek-pam-pas	Hoek-hook-hok-hik	Lente-zomer-herfst -winter	31-51-71-91	Boos-roos-doos-koos	Vis-sis-kis-mis	Zee-mee-ree-kee	Bom-trom-som-kom	Piet-riet-ziet-biet
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										
8.										
9.										
10.										
11.										
12.										
13.										
14.										
15.										
16.										
17.										
18.										
19.										
20.										
21.										
22.										
23.										
24.										
25.										
26.										
27.										
28.										
29.										